

Verslag vergadering Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit d.d. 16 november 2023

- Aanwezig:** Rob van Hees (voorzitter)
Christian Braak (secretaris, ERM)
Monica Alkemade (Certificerende Instellingen; Hobéon; vervanger van Miranda Maring)
Isja Finaly (Federatie Instandhouding Monumenten – FIM; Ver. Hendrik de Keyser)
Joop Heijdra (Provincies; Prov. Gelderland)
Stef Cuppens (Vakgroep Restauratie; Cuppens + Zn)
Anne Marij Postel (verslaglegging, ERM)
Rients Anne Slotema (Federatie Grote Monumentengemeenten – FGM, Gem. Leiden)
Jacqueline van Dam (Ver. Architecten Werkzaam in de Restauratie – VAWR, Van Hoogevest)
Julia Hennig (Raad voor Vastgoed Rijksoverheid; Rijksvastgoedbedrijf)
Michiel van Hunen (RCE)
Nada Claire Miedema (Restauratoren, ICON)
Felix Kusters (ERM)
Karlíjn de Wild (secretaris VAWR)
Imre Janse (Huisman en van Muijen B.V.)
Birgit Dukers (rapporteur URL 2007)
Taco Hermans (rapporteur URL 2007)
- Afwezig:** Erik Jan de Bont (KOMO)
Berrie Endevoets (Platform gespecialiseerde aannemers; OrlyEndevoets)
Gert Tutert (Private Opdrachtgevers, SBKG)
Miranda Maring (Certificerende Instellingen; Hobéon)

1. Opening, vaststellen agenda en mededelingen

Voorzitter Van Hees heet iedereen welkom. De agenda wordt vastgesteld zonder wijzigingen. Monica Alkemade is wederom aanwezig ter vervanging van Miranda Maring.

2. Verslag van de bijeenkomst van het CCvD op 28 mei 2023 + Actielijst

Er zijn enkele kleine tekstuele aanpassingen die door Postel zullen worden verwerkt. Op de actielijst is per abuis de eerder afgesproken aanpassing in de titel nog niet doorgevoerd. Dit wordt aangepast.

3. URL Installatie-advies

De Vakgroep Restauratie en diverse installatie-ontwerpers pleiten voor een uitvoeringsrichtlijn voor het ontwerpen van installaties in historische gebouwen. URL 1001 Restauratievisie en ontwerp zou qua opzet hiervoor model kunnen staan. Omdat het CCvD na de vorige vergadering nog niet overtuigd was van de noodzaak hiervan, zijn Karlíjn de Wild (secretaris VAWR) en installateur/installatie-adviseur Imre Janse (Huisman en van Muijen B.V.) aanwezig om voor een dergelijke URL te pleiten. Ook Felix Kusters (ERM) is aanwezig. Zij leggen uit dat in de huidige gang van zaken installatiebedrijven VAAK aan projecten bij monumenten worden toegevoegd, die niet per se ervaring hebben met monumenten of daar affiniteit mee hebben. Dit kan als gevolg hebben dat er keuzes worden gemaakt m.b.t. tot het inpassen van installaties die niet

stroken met de monumentale waarden. “Dit is een gat in de keten.” Het gaat daarbij dus om het installatie-ontwerp. Er is behoefte aan een meer integrale visie op het inpassen van installaties in monumenten, die al vroeg in het proces wordt ingezet, bevestigt ook Kusters. Een URL die op basis daarvan installatie-ontwerpers certificeert, kan stimuleren dat al in het begin van het proces meer aandacht is voor monumentale aspecten. Daarbij kan de restauratie-architect optrekken met de erkende installatie-ontwerper. Finally voegt toe dat installaties vaak 40% of meer van de bouwsom uitmaken; dit verdient dus aandacht. Volgens De Wild zijn er voldoende installatiebedrijven (ca. 21 in Nederland) die in aanmerking zouden komen voor certificering. Het CCvD is door het pleidooi overtuigd en vraagt om het opstellen van een projectplan. Gepleit wordt voor het aanpassen van de titel.

Braak dankt De Wild en Janse voor hun aanwezigheid en overhandigt namens ERM een bloemetje aan De Wild vanwege haar nominatie als Monumenten Talent.

Besluit:

- Het CCvD vraagt ERM een projectplan op te stellen voor een URL Inpassen van installaties in monumenten (werktitel).

Actie:

- ERM stelt een projectplan op voor een URL Inpassen van installaties in monumenten (werktitel).

4. Projectplan URL DuMo-advies

Felix Kusters licht het projectplan toe voor een URL Verduurzamingsadvies. Vorige vergadering is besloten om Bijlage 2 Verduurzamingsadvies van URL 2001 uit deze richtlijn te halen en hiervoor een afzonderlijke URL te ontwikkelen. Deze bijlage is te breed in relatie tot het onderwerp van deze richtlijn namelijk *bouwkundig* advies. Instanties verwijzen inmiddels naar de bijlage verduurzamingsadvies van URL 2001, en bij subsidieregelingen gericht op DuMo-advies worden de ERM-criteria vaak als eis gesteld. Met een URL wordt een behoefte vanuit de branche ingevuld. Ook kan DuMo-adviseurs certificering worden aangeboden, die vervolgens een betere gesprekspartner zijn voor opdrachtgevers.

Het CCvD stemt in met het projectplan. De werktitel daarvan wordt aangepast naar Verduurzamingsadvies, zoals besproken in de vorige vergadering. Het gaat daarbij om energetische verduurzaming, hoewel ook aandacht mogelijk is voor andere duurzaamheidsaspecten.

ERM zoekt een rapporteur en stelt een begeleidingscommissie samen.

Besluit:

- ERM ontwikkelt een URL Verduurzamingsadvies (werktitel) op basis van het voorgestelde Projectplan URL DuMo-advies.
- ERM zoekt een rapporteur en stelt een begeleidingscommissie samen.

Actie:

- ERM stelt een rapporteur aan en stelt de BC samen voor het tot stand komen van deze URL.

5. URL 2007 Uitvoeringsrichtlijn Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling

Aanwezig zijn rapporteurs Birgit Dukers en Taco Hermans. URL 2007 *Uitvoeringsrichtlijn Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling* is ontworpen als opvolger van de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek*. Op het ter reactie gepubliceerde concept zijn 24 reacties binnengekomen. Deze is ook getoetst door Nico Scholten (St. Expertisecentrum Regelgeving

Bouw) en Ruben Abeling (OC&W/RCE). De begeleidingscommissie heeft deze reacties besproken, waarna de rapporteurs de reacties hebben verwerkt volgens de bij de agenda bijgevoegde notitie en in de meest recente conceptversie van de URL. De BC staat in meerderheid sterk achter het eindresultaat. De BC-leden Hettema en Van der hoeve hebben een kritische zienswijze ingediend.

Het CCvD bespreekt deze laatste versie van de actualisatie van URL 2007 met de rapporteurs, alsmede het proces. Het CCvD is blij met resultaat tot dusver en dankt de rapporteurs voor hun inspanningen. Geconcludeerd wordt dat er draagvlak is voor het concept, maar dat er ook onrust blijft bestaan in een deel van het veld. Besloten wordt meer tijd in te bouwen om de URL en de verwerking van de zienswijzen hierop te verduidelijken. Het CCvD stelt de URL daarom nu nog niet vast. ERM stelt de indieners van de zienswijzen op de hoogte van de stand van zaken. Voor de indieners die daaraan behoefte hebben, wordt in januari een bijeenkomst georganiseerd.

Verder worden nog enkele suggesties gedaan ter verbetering van het concept:

- samenvoegen van bijlagen;
- vergroten van leesbaarheid van tabellen/afbeeldingen.

Besluit:

- Het CCvD stelt URL 2007 nog niet vast. Vaststelling wordt opgeschort tot de volgende vergadering.

Acties:

- ERM-team verwerkt de laatste aanpassingen in het concept van URL 2007, mede ter verspreiding aan de indieners.
- ERM koppelt stand van zaken terug aan indieners van zienswijzen.
- ERM organiseert in januari een bijeenkomst voor indieners van zienswijzen, die daarvoor belangstelling hebben.

6. Aanpassingen ERM-Richtlijnen op de Omgevingswet/Wet Kwaliteitsborging

Besproken wordt de notitie door ERM over de gevolgen voor ERM-richtlijnen van de invoering van de Wet Kwaliteitsborging en de Omgevingswet per 1 januari 2024. Voor werk aan monumenten blijken de gevolgen voor de komende jaren vooralsnog beperkt. Wel gaan enkele aanpassingen in Burgerlijk Wetboek al wel gelden per 1 januari 2024 voor werk aan monumenten (voor **alle aannemingsovereenkomsten** van bouwactiviteiten, ook onderhoud, restauratie, verduurzaming bij monumenten, en ook als daarvoor geen omgevingsvergunning nodig is):

- aansprakelijkheid
De aansprakelijkheid van de aannemer voor verborgen gebreken. De aannemer wordt aansprakelijk voor gebreken die bij de oplevering van het werk niet zijn ontdekt, tenzij deze gebreken niet aan de aannemer zijn toe te rekenen. (Dit is bindend voor contracten met particulieren; professionele opdrachtgevers mogen iets anders afspreken.)
- waarschuwingsplicht
De waarschuwing moet schriftelijk en ondubbelzinnig gebeuren. Daarbij moet de aannemer de opdrachtgever wijzen op de mogelijke gevolgen. (Dit is bindend voor contracten met particulieren; professionele opdrachtgevers mogen iets anders afspreken.)
- opleverdossier
De aannemer moet bij de gereedmelding van het werk een dossier aan de opdrachtgever overhandigen met onder andere tekeningen en berekeningen, en onderhoudsvorschriften. Opdrachtgevers mogen contractueel afzien van zo'n dossier. Een project dat na de wetwijziging wordt opgeleverd valt in zijn geheel (dus ook het deel dat eerder is gerealiseerd) onder de nieuwe regels. [PS: eerder werd gemeld dat deze

verplichting waarschijnlijk pas per 1 juli 2024 zou ingaan, maar dit blijkt toch te zijn per 1 januari 2024.]

Het CCvD levert aanvullende input op de notitie, die zal worden verwerkt. Het CCvD kan nog niet besluiten over definitieve teksten, omdat over sommige uitwerkingen van de wetteksten nog onduidelijkheid bestaat.

Besproken wordt hoe de consequenties van de wetswijzigingen door te voeren in de richtlijnen. In de notitie wordt uitgegaan van aanpassing van paragrafen in de richtlijnen plus de standaardbijlage over Wetgeving. Een andere variant is het maken van apart 'inlegvel' voor alle richtlijnen, of het alleen aanpassen van de bijlage over wetgeving. Is consultatie nodig van de BC's bij het aanpassen van de richtlijnen of is kennisgeving afdoende? Volgens Slotema heeft bij een eerdere aanpassing n.a.v. wetgevingswijziging geen BC-consultatie plaatsgevonden. ERM zoekt dit uit.

Actie:

- ERM-team komt voor de volgende vergadering met een aangepast voorstel voor verwerking van de wetwijzigingen in de ERM-richtlijnen.

7. Opiniestuk Scholingsplan en eisen opleiding

Het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE) pleit voor het herzien van de paragrafen in richtlijnen over scholingsplan en opleidingsvereisten en om het nader specificeren van vereisten. Dit staat uitgewerkt in een voorstel van Klaas Boeder (auditor en docent bij NCE). Het CCvD bespreekt dit voorstel.

Het CCvD heeft veel begrip voor het voorstel, maar ziet ook bezwaren. Voor veel branches is er weinig (formeel) onderwijsaanbod. Het vastleggen van specifiek genormeerde opleidingseisen is dan niet zinvol. Ook gaat het normeren van formele scholing ten koste van het waarderen van informele scholing (zoals binnen het bedrijf). Verder wordt overregulering benoemd als aandachtspunt. Het voorstel van NCE/Boeder is vooral toegeschreven naar richtlijnen onder BRL 3000 en BRL 4000 en is dus niet goed generiek toe te passen.

De certificerende instellingen (CI's) hebben bij ERM nog niet aangegeven dat de scholingsparagrafen een probleem zijn. Er is vaak behoefte aan maatwerk. De URL-en zetten aan tot bewustwording over hoe kennis op peil te houden binnen het bedrijf, formeel en informeel. Verder vraagt het opzetten van een systeem voor accrediteren van opleidingen/cursussen van ERM de nodige inspanningen/budget.

Het CCvD ziet vooralsnog onvoldoende aanleiding om het voorstel om te zetten in een systematiek voor de ERM-richtlijnen. De notitie nodigt wel uit een actieve uitvraag naar partijen (zoals CI's en gecertificeerden) over (on)mogelijkheden tot scholing en hoe dit te beoordelen tijdens een audit.

Braak geeft aan in 2024 periodiek overleg heeft met NCE. Tijdens deze overleggen zullen ook scholingseisen een onderwerp van gesprek zijn.

Acties:

- ERM koppelt gedachtenvorming door CCvD over deze notitie terug naar NCE.

8. Voorstel Nederlandse Vereniging van Molenmakers en voortgang BRL 3500

8.1 De Nederlandse Vereniging Van Molenmakers (NVVM) heeft nogmaals enkele punten ingebracht m.b.t. BRL 3500 zoals vastgesteld in de vorige CCvD-vergadering. Deze zijn in de nu voorliggende versie deels verwerkt (niet alle wensen van de NVVM zijn overgenomen). De

aangepaste versie wordt besproken. Over enkele punten is nog discussie. Een voorstel wordt na de vergadering voorgelegd aan de CCvD-leden via e-mail.

8.2 De Nederlandse Vereniging van Molenmakers (NVVM) heeft een voorstel aan ERM gedaan om haar als vereniging collectief te certificeren in plaats van de molenmakers individueel, met een steekproefsgewijze controle van individuele leden. Dit om de kosten voor de (vaak kleine) bedrijven voor molenmakers te beperken. Het CCvD bespreekt dit voorstel en besluit het voorstel niet over te nemen. Dit omdat deze systematiek te beperkte controle biedt en ook ongewenste precedentwerking zou hebben. Ook past het voorstel van de NVVM niet in het bouwwerk dat ERM in het afgelopen decennia heeft opgebouwd, gestoeld op het lidmaatschap van de Vereniging van Schemabeheerders, en het voorstel voldoet niet aan de eisen van NTA 8813. Het CCvD erkent dat certificeringskosten voor kleinere bedrijven een drempel kunnen zijn en wil mee blijven denken over oplossingen. De NVVM voor de volgende vergadering uit te nodigen voor een kennismaking met het CCvD en om een gesprek te voeren over certificering in de praktijk.

Besluiten:

- Postel verwerkt de laatste aanpassingen in BRL 3500.
- ERM verspreidt deze versie met toelichting onder de leden van de BC.
- Deze versie wordt ter vaststelling voorgelegd aan het bestuur van Stichting ERM.
- Publicatie volgt rond 1 januari 2024.
- Braak neemt contact met de NVVM over beide punten en om ze uit te nodigen voor de volgende vergadering van het CCvD.

9. Verslag van het halfjaarlijkse overleg met de certificerende instellingen

Braak en Postel geven een toelichting op het toegezonden verslag van het halfjaarlijks overleg van ERM en CI-en op 22 mei 2023. Het CCvD neemt een en ander ter kennisgeving aan.

10. Mededelingen van de CCvD-leden en het ERM-Team

Geen verdere mededelingen.

11. Rondvraag en afsluiting.

Finaly heeft nog enkele vragen m.b.t. de afhandeling van URL 2007. Het antwoord daarop is verwerkt onder de verslaglegging bij punt 5.
De voorzitter sluit de vergadering af.